



Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Steenbakkerstraat (Avelgem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K73
November 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK



Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	15
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	16
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	19
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	20
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	21
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	22
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	22
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	23
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	25
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	30
1.5	Synthese	33
2	Bibliografie.....	35



FIGURENLIJST

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 4: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 5: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	16
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	25
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	32





TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---



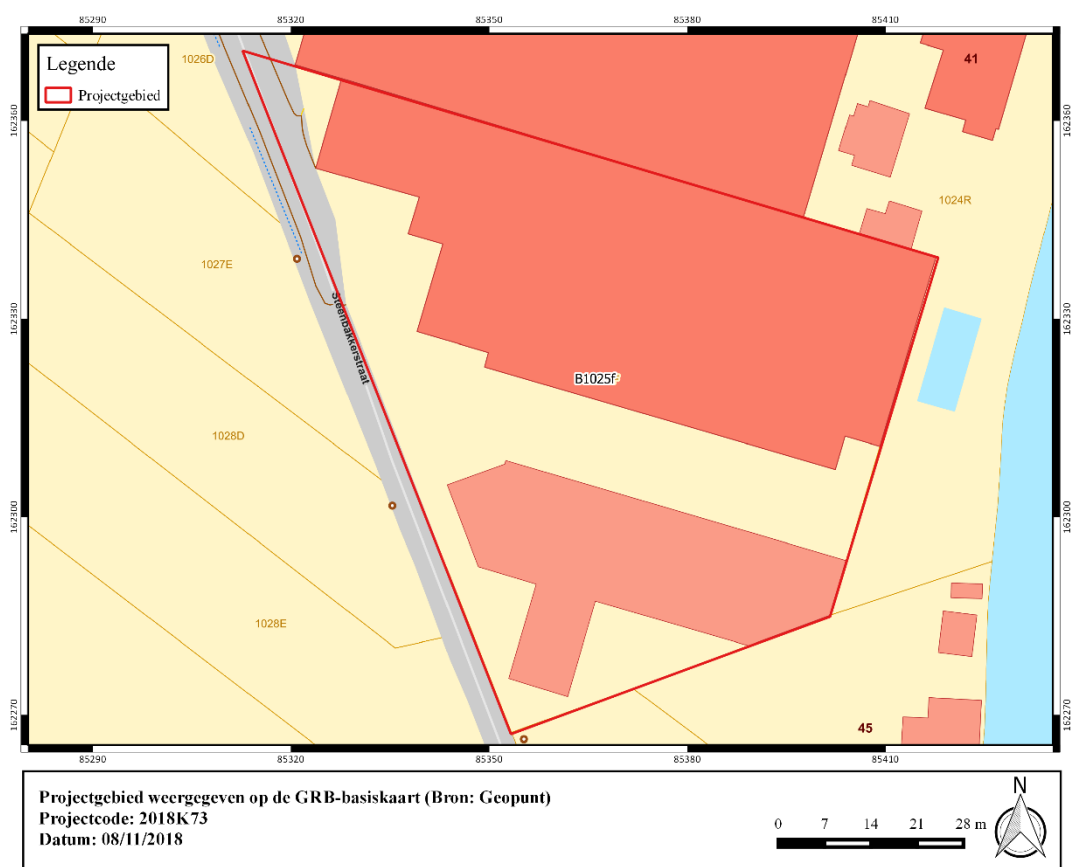
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

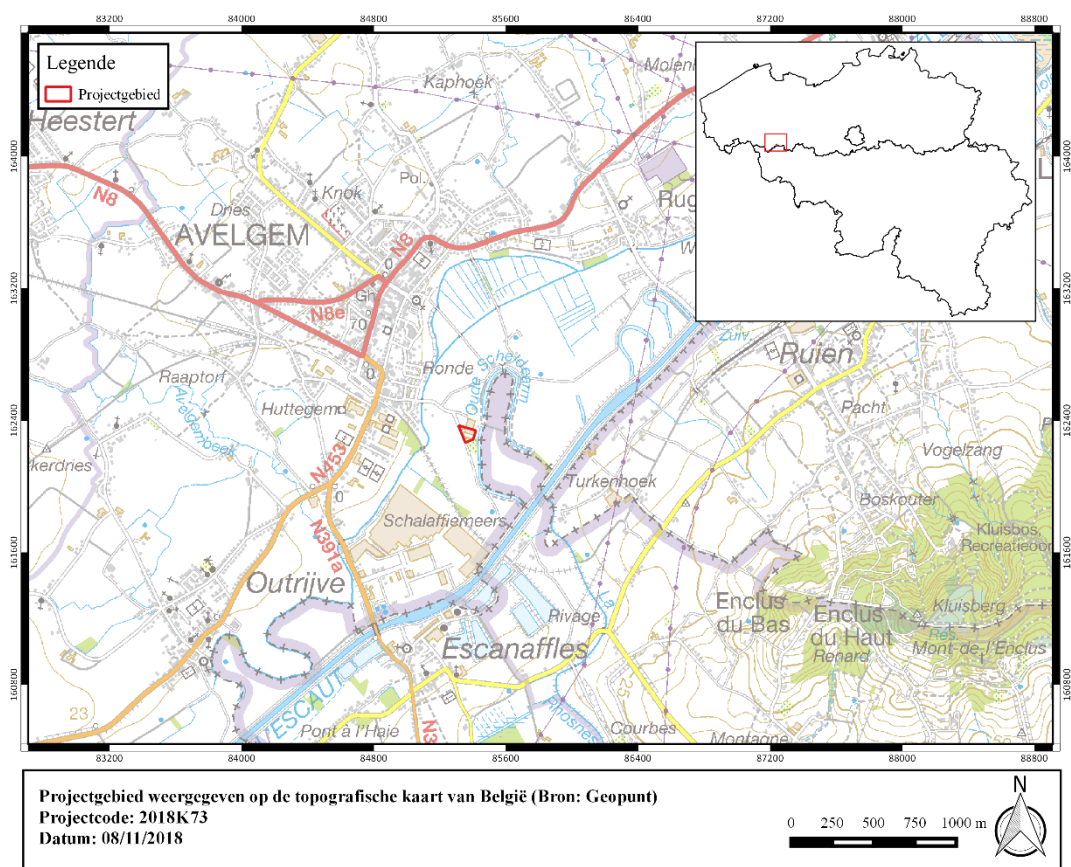
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Avelgem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8580
	Adres	Meersstraat 43 8580 Avelgem
	Toponiem	Steenbakkerstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 85280 Y _{min} = 162265 X _{max} = 85435 Y _{max} = 162373
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Avelgem, Afdeling 1, Sectie B, nr. 1025f Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	





Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).



Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een gebied voor milieubelastende industrieën. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 5979 m² vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het onderzoeksterrein is op heden nog bebouwd. De bebouwing en verharding dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen,

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.



1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Avelgem Steenbakkerstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>



fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

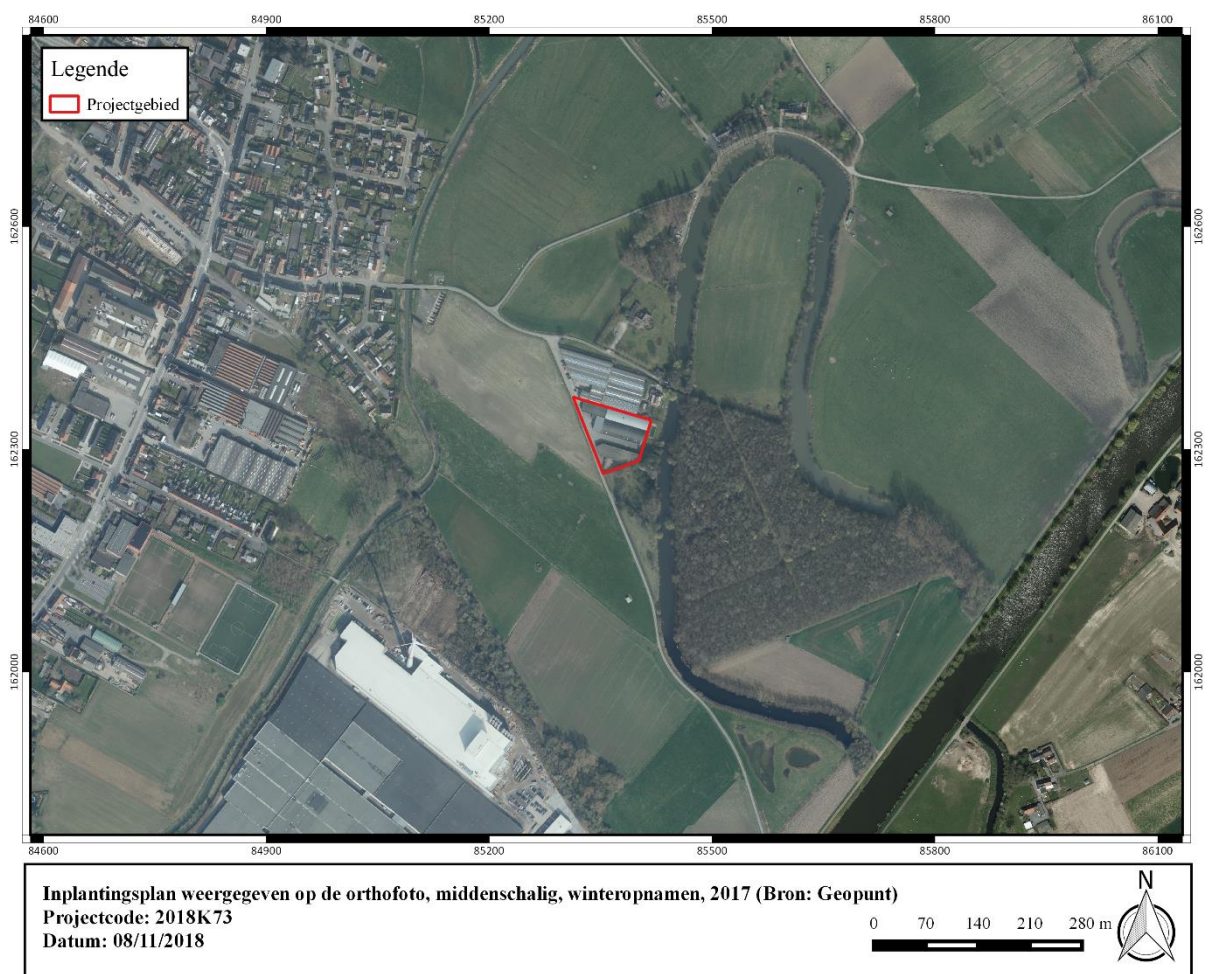


1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Avelgem, gelegen in de Scheldevallei in de zuidoostelijke hoek van de provincie West-Vlaanderen. Avelgem ligt nabij de grens met Oost-Vlaanderen en Henegouwen. De gemeentegrens wordt grotendeels bepaald door natuurlijke waterlopen, met name de Schelde ten zuiden, de Avelgembeek ten zuidwesten en de Scheebeek ten noorden en ten oosten. Aangrenzende gemeenten zijn Otegem (Zwevegem) in het noorden, Waarmaarde in het noordoosten, Ruien (Oost-Vlaanderen) in het zuidoosten, Escanaffles (Celles, Henegouwen) in het zuiden, Outrijve in het zuidwesten en Heestert (Zwevegem) in het westen.

Het plangebied grenst ten westen aan de Steenbakkerstraat. Ten zuiden sluit het plangebied aan bij een bestaand industriegebouw. De dorpskern van Avelgem situeert zich ca. 1 kilometer ten zuidwesten.



Figuur 3: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).



1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 5979 m². Op heden is 3870 m² van het terrein bebouwd, het overige deel van het terrein is verhard. Enkel in het zuidelijke deel van het plangebied is een zone van ca. 150 m² in gebruik als met vegetatie begroeide groenzone.

De bestaande gebouwen zijn niet onderkelderd. Funderingswijzen zijn niet gekend.

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van 13 nieuwe bedrijfsunits, verzameld in 2 gebouwen met een gecombineerde oppervlakte van 3010 m². De gebouwen worden opgericht door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 90 cm-mv) en een vloerplaat (ca. 50 cm-mv).

De buitenaanleg betreft de realisatie van wegenis, parkeergelegenheid en groenzone. Voor de buitenaanleg wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 50 cm-mv.



Figuur 4: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.



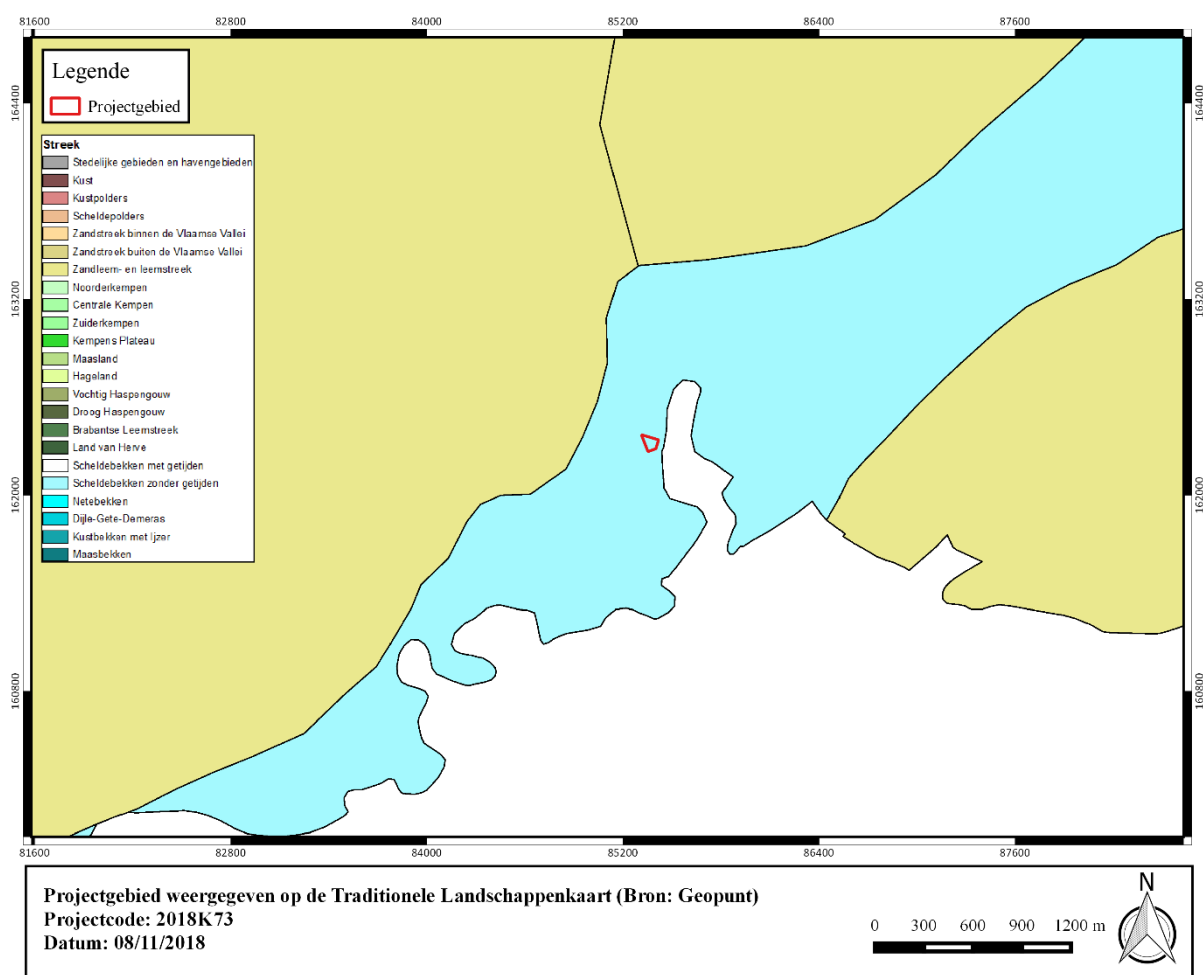
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

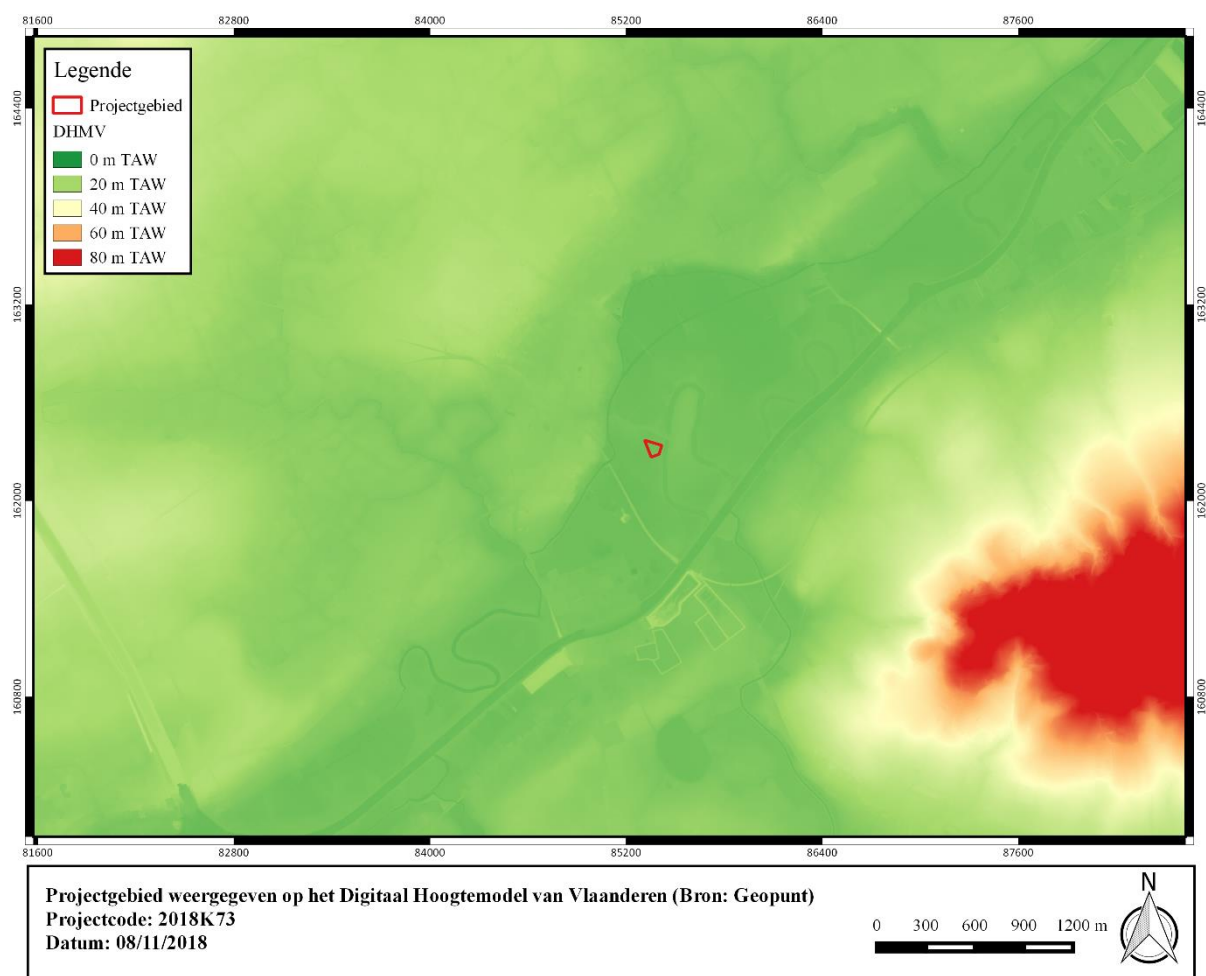
Het plangebied is gelegen in het Scheldebekken zonder getijden. Het plangebied is gelegen aan de buitenbocht van een oude Schelde-meander.

Het onderzoeksterrein situeert zich binnen een lager gelegen meersgebied omgeven door de Oude Schelde – Rietgracht ten noorden en de Benedenschelde ten zuiden. Ten zuidoosten van het projectgebied situeert zich de Kluisberg, een getuigenheuvel met hoogtes tot 141 meter. De Kluisberg maakt deel uit van een heuvelrug die zich in oost-west richting uitstrekt tot de Oudenberg in Geraardsbergen. Het plangebied is gelegen op een hoogte tussen de 12.6 en 13.2 m TAW en is relatief vlak. De meest noordelijke strook en het zuidelijk deel van het plangebied zijn iets hoger gelegen.

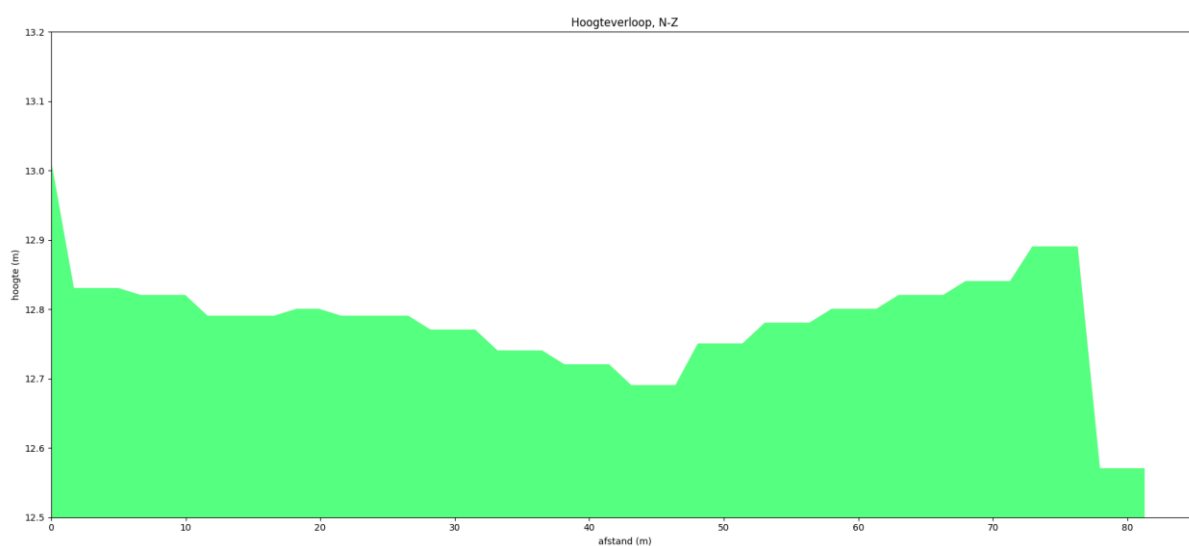
Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Boven-Scheldebekken, deelbekken West-Vlaame Scheldemeersen.



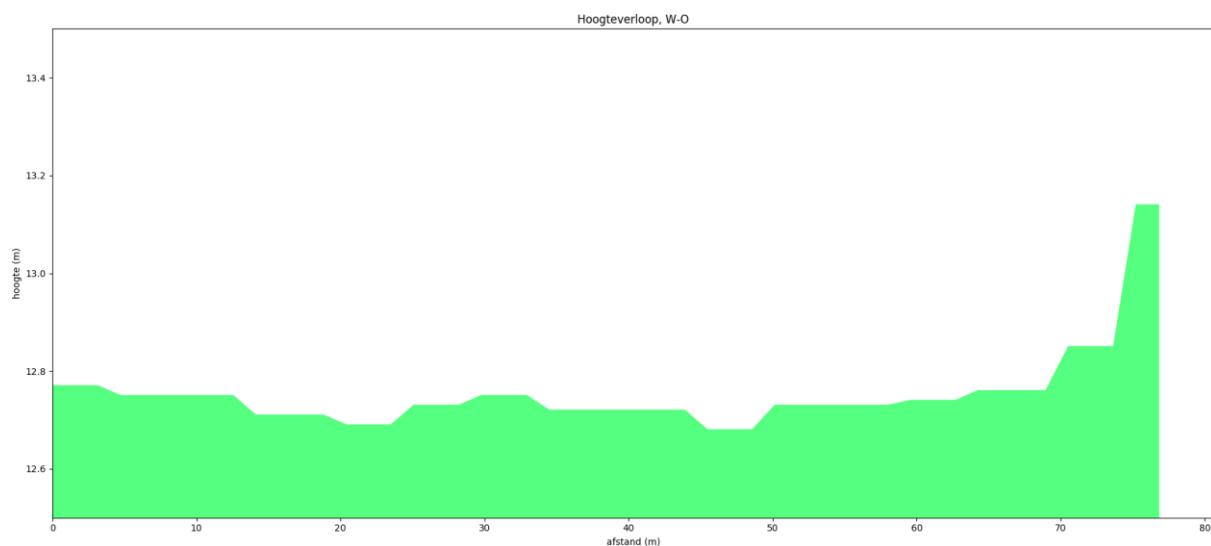
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).



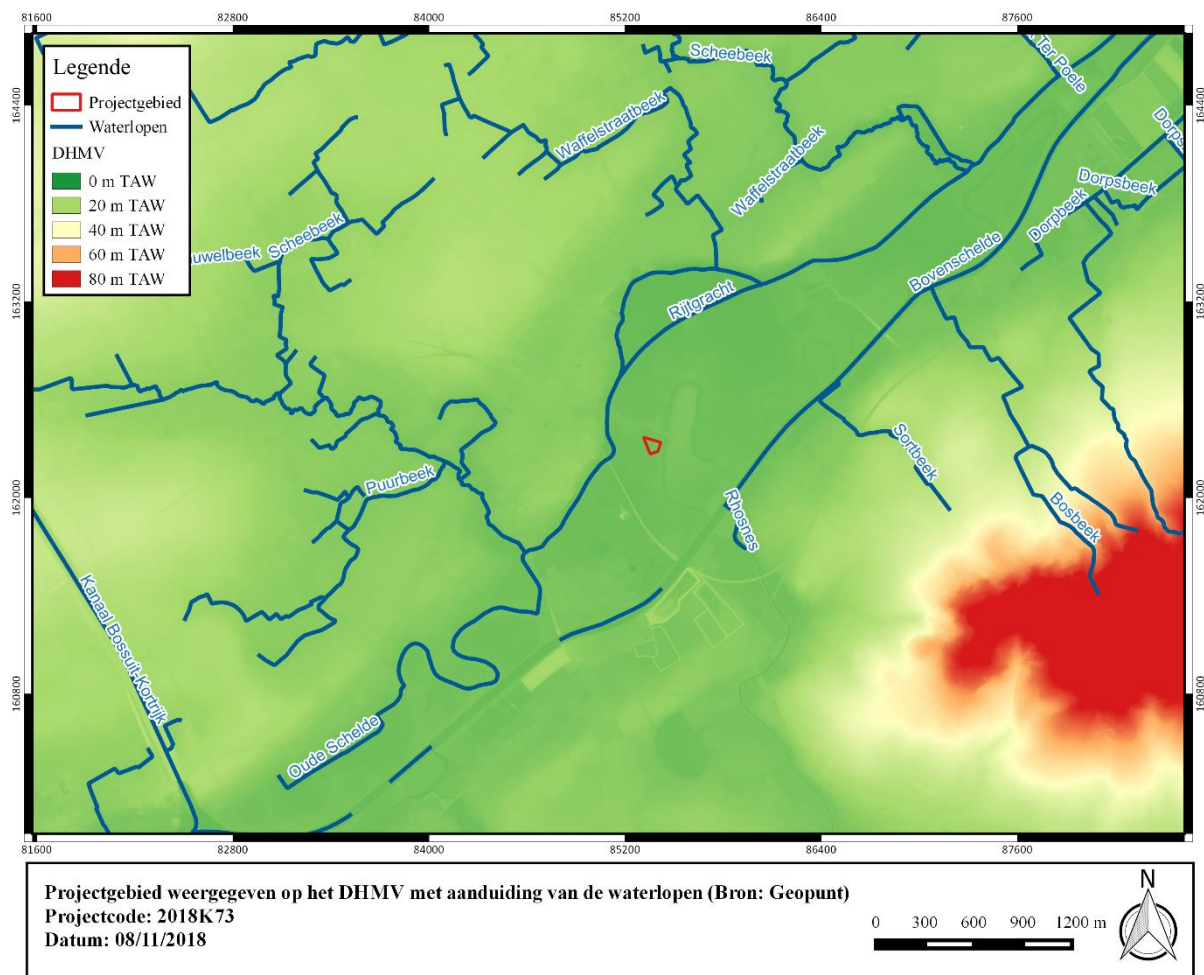
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).



Figuur 7: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).



Figuur 8: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).

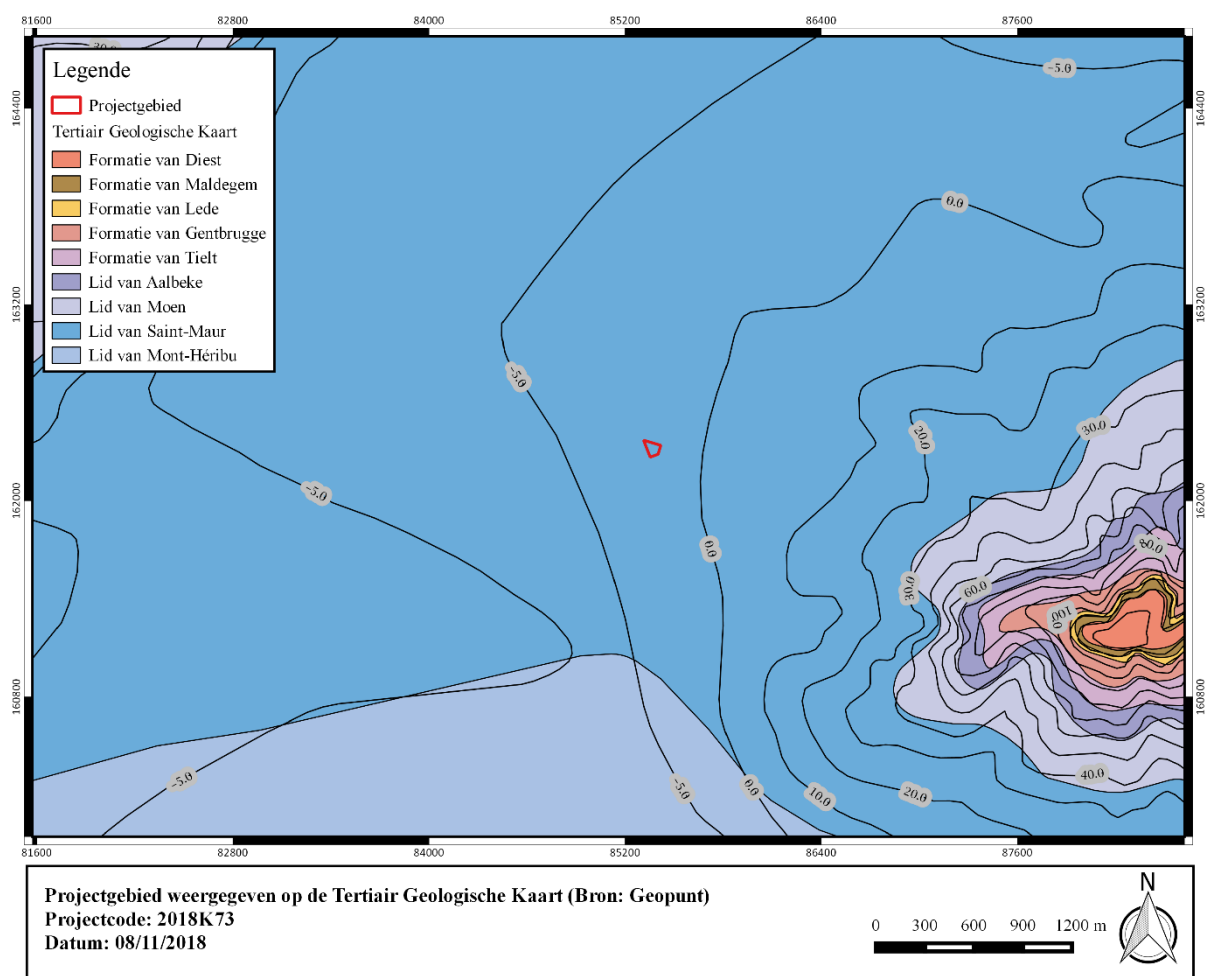


Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Saint-Maur** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Sain-Maur** is een grijze homogene afzetting van fijnsiltige klei met intercalaties van grof siltige klei of van kleiige fijne silt. Het is afgezet in een rustig open-shelf milieu en wordt vaak uitgebaat voor de vervaardiging van bakstenen.

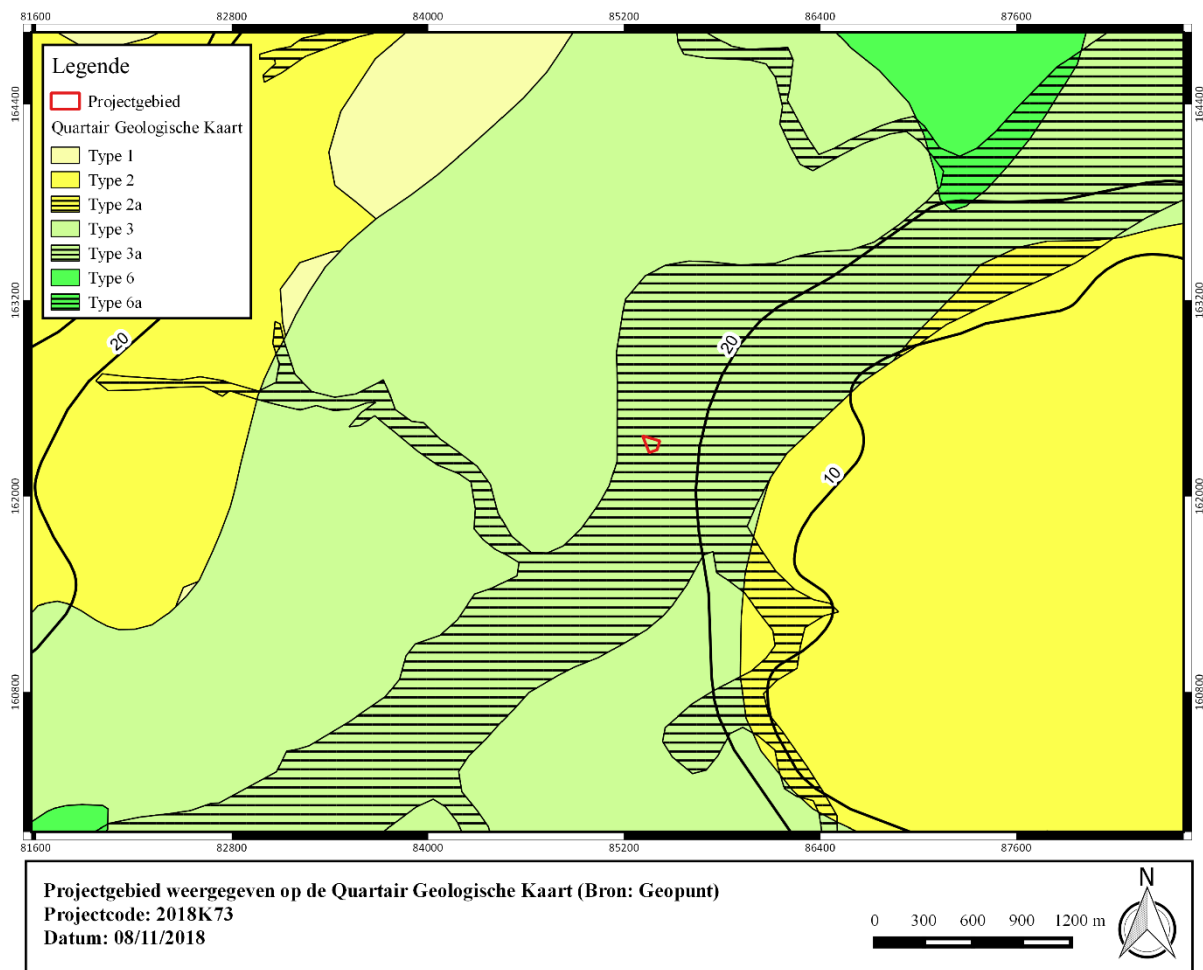


Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).



1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair Type 3a. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijks hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

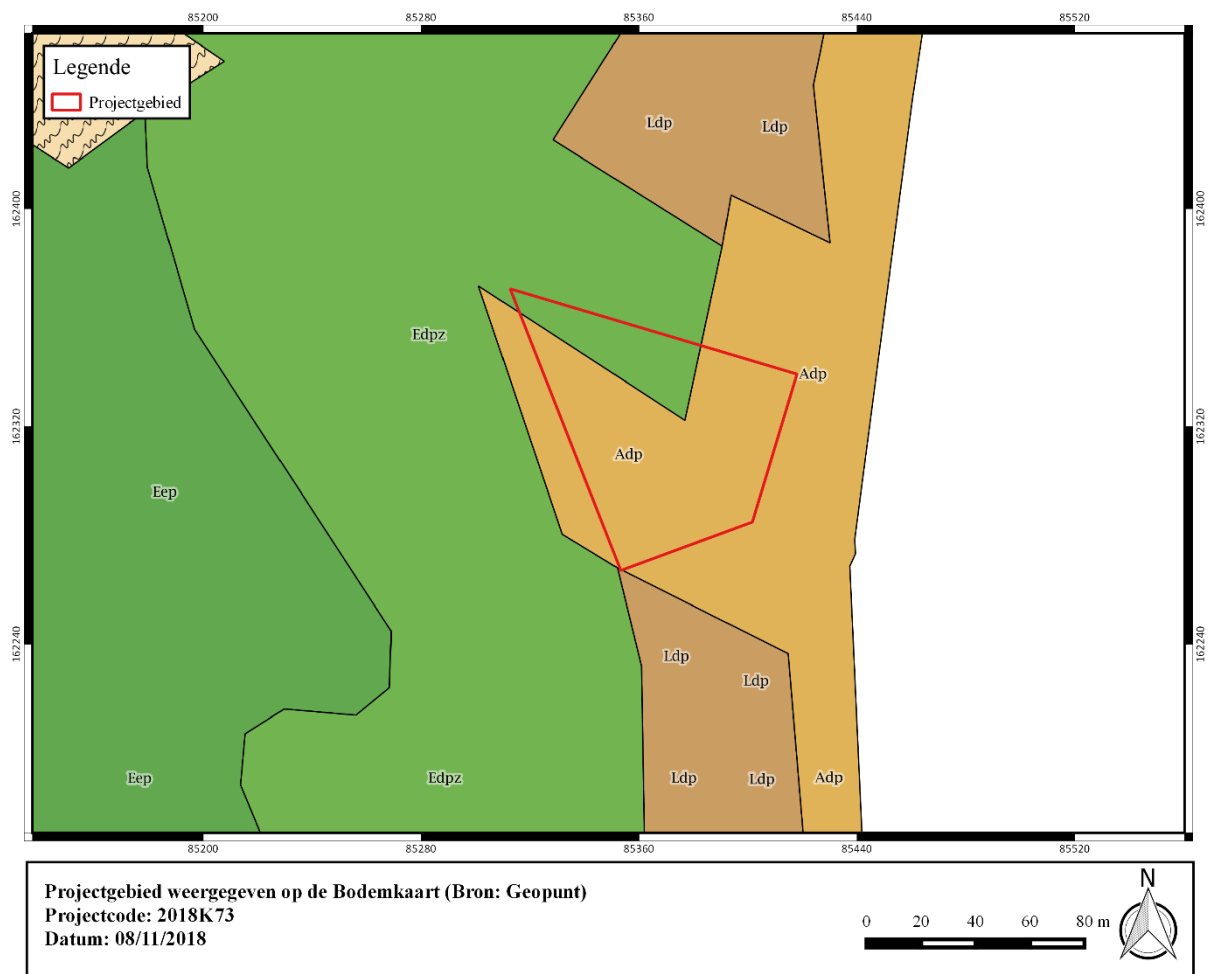


Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Adp** is een matig natte, matig gleyige leembodem zonder profielontwikkeling. De bouwlaag vertoont een bruingrijze kleur die geleidelijk overgaat in niet gedifferentieerd colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50 cm.

Het bodemtype **Edpz** is een matig natte, matig gleyige kleibodem zonder profielontwikkeling. Sedimenten worden lichter of grover in de diepte. Edp en Udp kenmerken matig natte recente alluviale bodems op alluviale materialen. Roestverschijnselen worden waargenomen vanaf 50 en 80 cm diepte. Het bovendeck bevat dikwijls meer klei dan de gelaagde, kleiige tot lemige ondergrond.



Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).



1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Archeologische gegevens wijzen op oude menselijke aanwezigheid op het huidige grondgebied van Avelgem. Via een ruim aantal veldprospecties werden sporen geattesteerd die teruggaan tot de steentijd en de Romeinse tijd. Deze menselijke aanwezigheid in de steentijd en de Romeinse periode wordt o.a. bevestigd door de lokalisering van vuursteenvondsten en Romeinse bouwplattegronden bij een opgraving in 2013, uitgevoerd door BAAC.³

De eerste vermelding van Avelgem is als Aulinghem in 966. De Gentse Sint-Pietersabdij bezat reeds in 821 een hoeve in de nederzetting Rucga, het latere Rugge, gelegen ten noordoosten van de dorpskern.

Op het grondgebied lagen verschillende heerlijkheden waarvan de dorpsheerlijkheid Avelgem de belangrijkste was. Het dorp bleef niet gespaard van de oorlogsvernielingen die de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) met zich meebracht. Meer dan 200 van de 386 woningen branden in 1581 af. Het kasteel van Avelgem, tevens de woonplaats van de heren van Avelgem, vindt haar oorsprong in een versterkte woning, waarvan de eerste vermelding dateert van 1202. Vermoedelijk was het een donjon op vierkant grondplan. Naar alle waarschijnlijkheid is het Lodewijk van Gruuthuse die de burcht liet ombouwen tot een lustkasteel.

Van oudsher is Avelgem een landelijke gemeente, waarbij de bevolking voornamelijk in landbouw is tewerkgesteld. Vanaf de 18^e eeuw komt de vlas- en linnennijverheid op gang. Naast hun activiteiten op het land is twee derden van het dorp betrokken bij het spinnen en weven van lijnwaad. Meer specifiek zijn 1200 mensen actief in het vervaardigen van zeildoek, bestemd voor de oorlogsindustrie. In het midden van de 19^e eeuw is er een geringe aanwezigheid van lokale industrieën zoals brouwerijen, stokerijen en leerlooierijen. In 1875 worden 3 weverijen vermeld. Het ontstaan in 1869 van de spoorwegverbindingen Kortrijk-Avelgem-Ronse en Avelgem-Moeskroen is erg gunstig voor de ontsluiting en ontwikkeling van de gemeente. Ook de Schelde krijgt in deze periode een nieuwe rol en zorgt mee voor de industriële ontsluiting van de regio.

Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog wordt Avelgem het slachtoffer van Duitse beschietingen en een gasaanval. Hierbij verliezen tientallen mensen het leven en worden de kerk en het station vernield. Na de oorlog herleeft de economie en groeit Avelgem uit tot een klein textielcentrum.⁴

³ Janssens N., Cox L., Vanoverbeke R. 2013: Archeologische opgraving, Avelgem- Huttegemstraat, Baac Vlaanderen rapport 14, Gent.

⁴

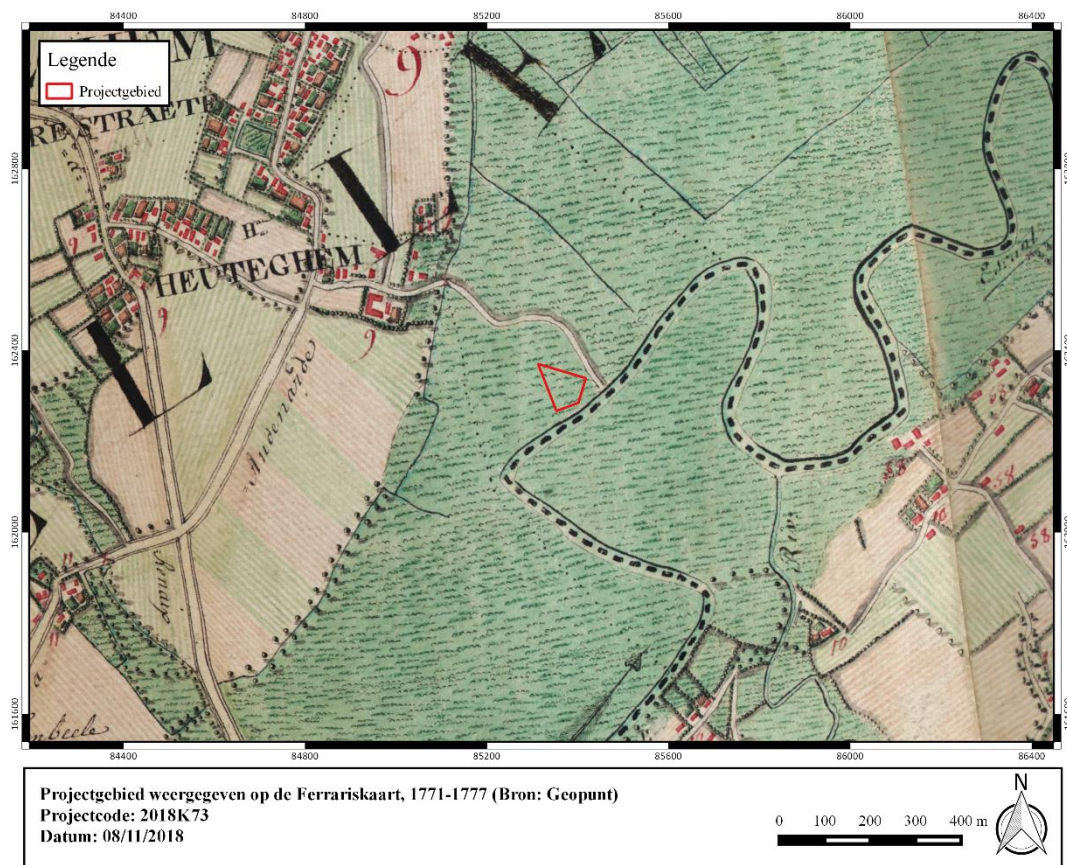


1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart karteert het plangebied integraal als meersgebied. Precies ten zuiden van het plangebied loop het kronkelend verloop van de Benedenschelde. De bebouwing concentreert zich ten noordwesten, rondom de dorpskern van Avelgem.

Op de Atlas der Buurtwegen is er tevens geen bebouwing waar te nemen. Opvallend is de aanwezigheid van reepkavels ter hoogte van het plangebied en in de ruime omgeving. Het toponiem 'Steenbakkerstraat' en de aanwezigheid van klei in de ondergrond indachtig, is het mogelijk dat zich ter hoogte - of in de omgeving - van het plangebied steenovens moeten gesitueerd hebben. Ook de aanwezigheid van een nabijgelegen waterloop zet deze hypothese kracht bij. De Inventaris Onroerend Erfgoed maakt melding van kareelovens in het gehucht Rugge. Deze bakken stenen uit de Scheldeklei in de meersen.⁵ Het feit dat de Steenbakkerstraat reeds op de Ferrariskaart als voetweg is weergegeven doet vermoeden dat toen reeds klei werd gewonnen.

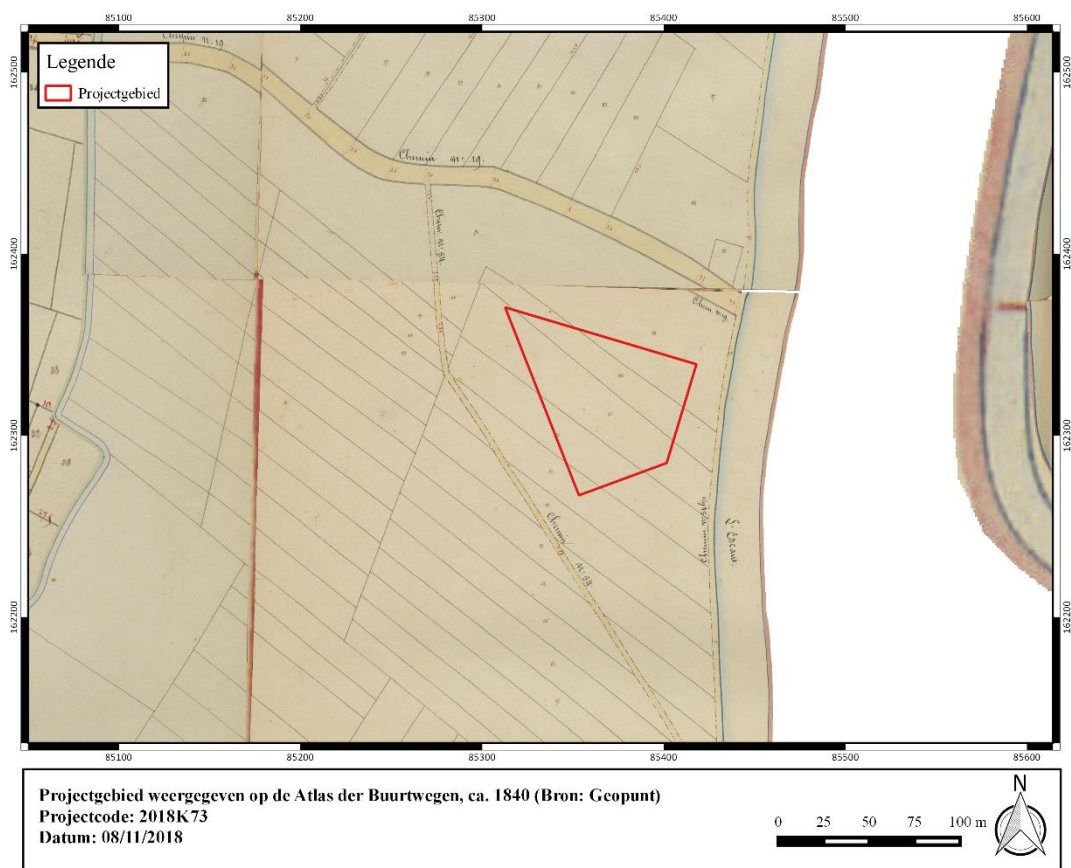
De Poppkaart vertoont een gelijk beeld.



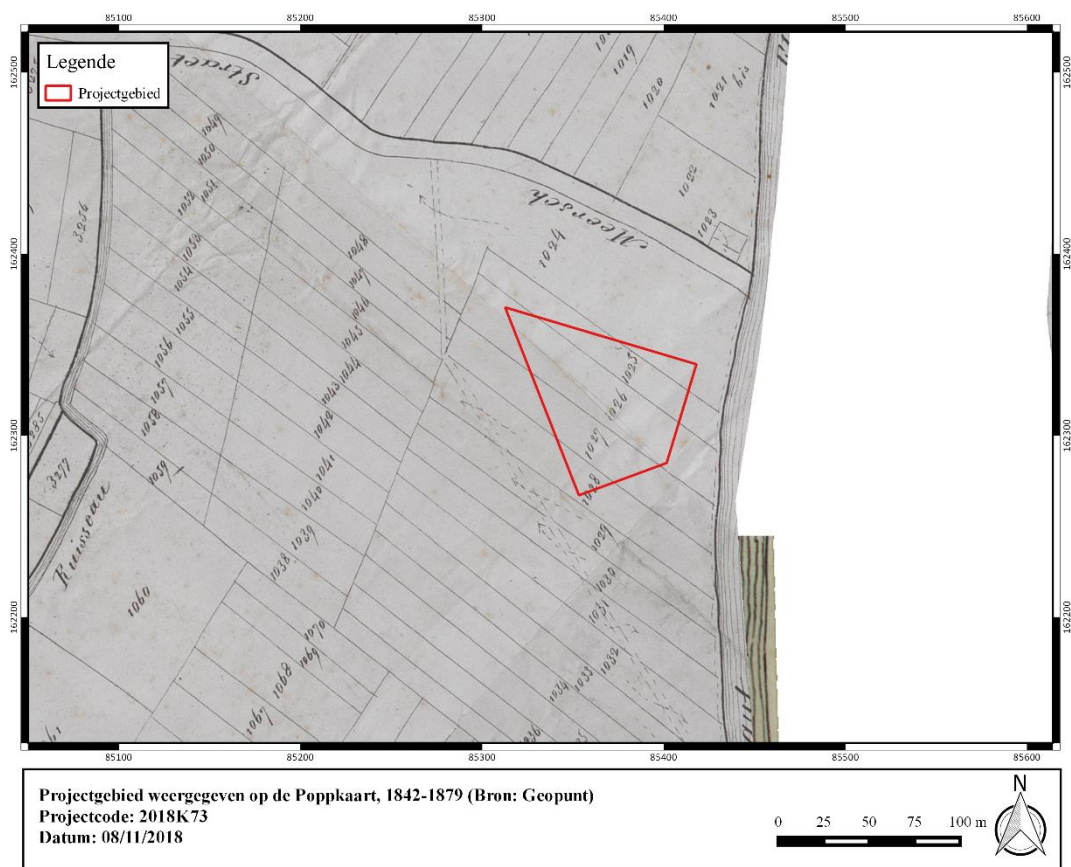
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Avelgem [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122016> (geraadpleegd op 8 november 2018).





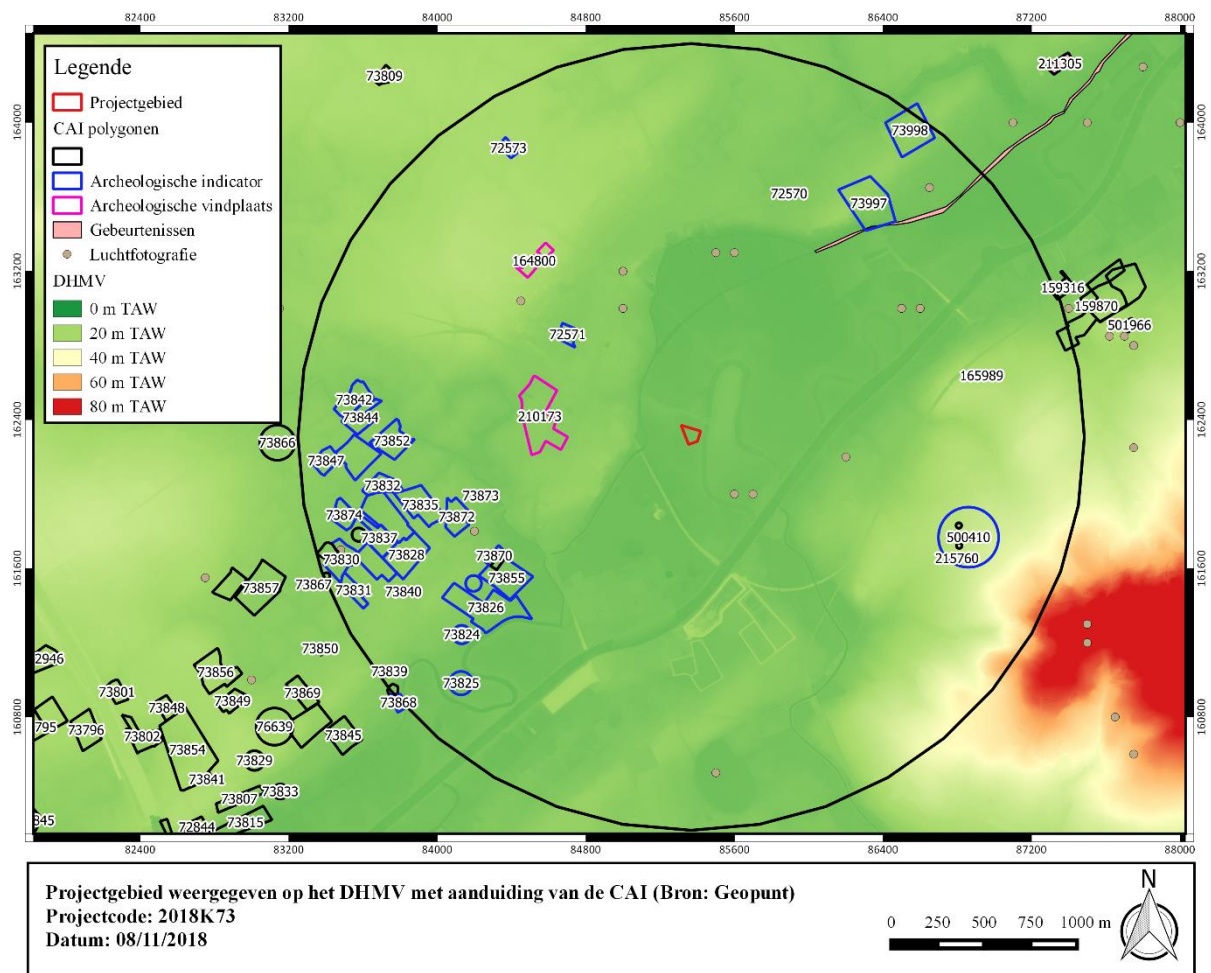
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).



Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Ten westen van het plangebied, ter hoogte van de Huttegemstraat, werd door BAAC een opgraving uitgevoerd. In de eerste twee opgravingszones werden verschillende structuren gevonden die toebehoorden aan een nederzetting uit de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode. Deze nederzetting werd begrensd door parallel aan elkaar en haaks op elkaar liggende greppels. Het erf bestond, behalve het afgebakend grachtensysteem, uit een zestal gebouwen, 2 vermoedelijke waterkuilen, een vermoedelijk brandrestengraf en een groot aantal leemwinningskuilen. Sporen die vóór de late ijzertijd te dateren waren, konden niet met zekerheid herkend worden. Er waren enkel een paar sporen aanwezig die oversneden werden door sporen uit de voorgenoemde periode, maar deze sporen bevatte geen vondstmateriaal om een precieze datering te kunnen voorop stellen. Sporen die ná de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode gedateerd werden, zijn wel herkend. Zo was er een middeleeuwse kuil aanwezig (spoor 106) en enkele (sub)recente sporen die konden gelinkt worden aan de eertijds aanwezige spinnerij (“de groote fabriek”). In de derde zone werd een tijdens het vooronderzoek aangesneden spoor (mogelijke waterput) terug opgegraven en gecoupeerd. Het bleek echter te gaan om een bomkrater.⁶



Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

⁶ Janssens N., Cox L., Vanoverbeke R. 2013: Archeologische opgraving, Avelgem- Huttegemstraat, Baac Vlaanderen rapport 14, Gent, pp. 51-52.



I. Archeologische vindplaatsen

164800	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter Late ijzertijd: greppel en kuilen, die op basis van het aardewerk in de late ijzertijd gesitueerd worden. De greppel bakent mogelijk een erf af, dat verder buiten het plangebied te situeren is. Bron: De Cleer S.2012: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem-Hoogstraat, Baac rapport 46, Drongen.
210173	Opgraving (2011); NK: 15 meter Steentijd: 2 vondsten van vuursteen, geretoucheerd klingetjes en een afslagkern. Vroeg-Romeinse tijd: verschillende noordoost- zuidwest georiënteerde greppels, en zestal gebouwplattegronden, 2 vermoedelijke waterkuilen, een vermoedelijk brandrestengraf, leemwinnings- en andere kuilen. In de gebouwplattegronden worden een portiekgebouw, verschillende spiekers, en mogelijk een hoofdgebouw herkend. Middeleeuwen: kuil Bron: Janssens N., Cox L., Vanoverbeke R. 2013: Archeologische opgraving, Avelgem- Huttegemstraat, Baac Vlaanderen rapport 14, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

72570	Indicator cartografie; NK: 150 meter Onbepaald: molen
72571	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72573	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73840	Indicator cartografie; NK: 150 meter Onbepaald: molen

Veldprospecties

73824	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73825	Veldprospectie; NK: 150 meter



	Volle middeleeuwen: versterkt kasteel
73826	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Midden-Romeinse tijd: bouwmateriaal Late middeleeuwen: pijpenaarden beeldje
73828	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73830	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73831	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73832	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Romeinse tijd: aardewerk
73834	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73835	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
73836	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73837	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73838	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73842	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73844	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk



73846	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73847	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73852	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73855	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Romeinse tijd: aardewerk
73870	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
73872	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Romeinse tijd: aardewerk
73873	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal Middeleeuwen: kraaltje in glaspasta
73874	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal
500410	Veldprospectie (1977); NK: 150 meter Romeinse tijd: aardewerk en bouwmateriaal

Metaaldetectie

165989	Metaaldetectie (2014); NK: 15 meter WO I: Een hoge concentratie aan loden bolletjes. Een groot aantal fragmenten van obuskoppen, van Britse makelij.
215760	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: sestertius, brons, Faustina de Jongere (147-175/176 na Chr.)



Onbepaald

73839	Onbepaald; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: schandpaal
73868	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: hoeve
73997	Onbepaald; NK: 250 meter Vroege middeleeuwen: dorpsnederzetting Bron: De lokalisatie gebeurde op basis van het VLM-Natuurinrichtingsproject "Avelgemse Scheldemeersen". De GIS-laag werd verkregen van Hans Mestdagh. De studie werd gebaseerd op de literatuur en de Landschapshistorische studie uitgevoerd door Belconsulting n.v.
73998	Onbepaald; NK: 250 meter Romeinse tijd: 'rurale nederzetting' Bron: De lokalisatie gebeurde op basis van het VLM-Natuurinrichtingsproject "Avelgemse Scheldemeersen". De GIS-laag werd verkregen van Hans Mestdagh. De studie werd gebaseerd op de literatuur en de Landschapshistorische studie uitgevoerd door Belconsulting n.v.

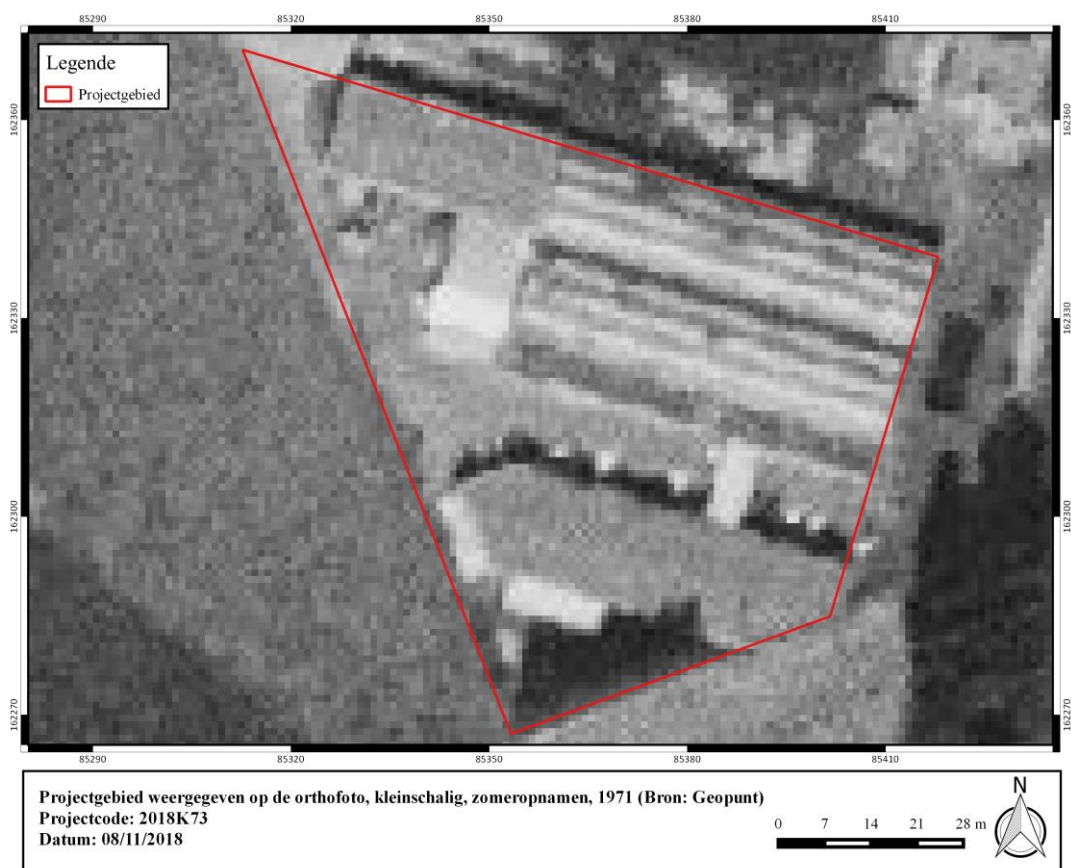


1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zeer beperkte evolutie weer betreffende het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Binnen de projectgrenzen situeert zich het voormalige gebouwenbestand van textielverdelingsbedrijf Pattijne-Duprez NV. Bij het bedrijf werden vooral tapijten van weverijen uit de buurt afgewerkt.

Op heden is 3870 m² van het terrein bebouwd, het overige deel van het terrein is verhard. Enkel in het zuidelijke deel van het plangebied is een zone van ca. 150 m² in gebruik als met vegetatie begroeide groenzone.

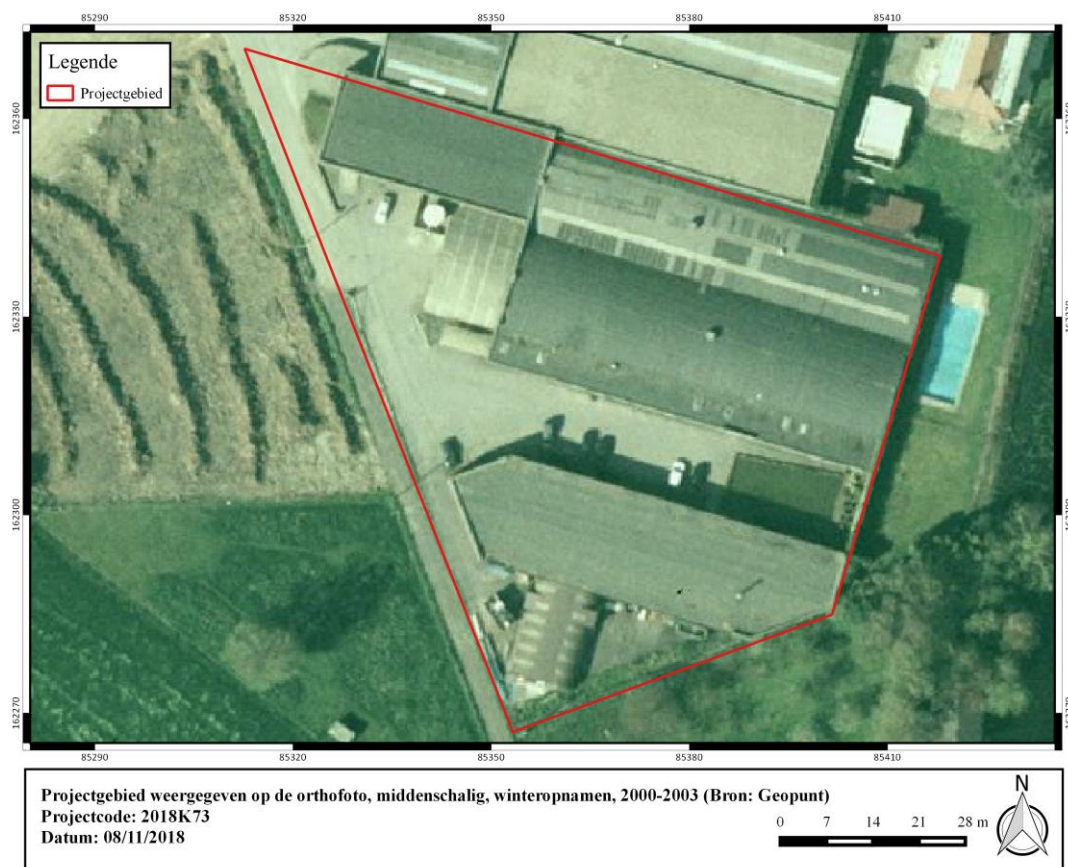
De bestaande gebouwen zijn niet onderkelderd. Funderingswijzen zijn niet gekend.



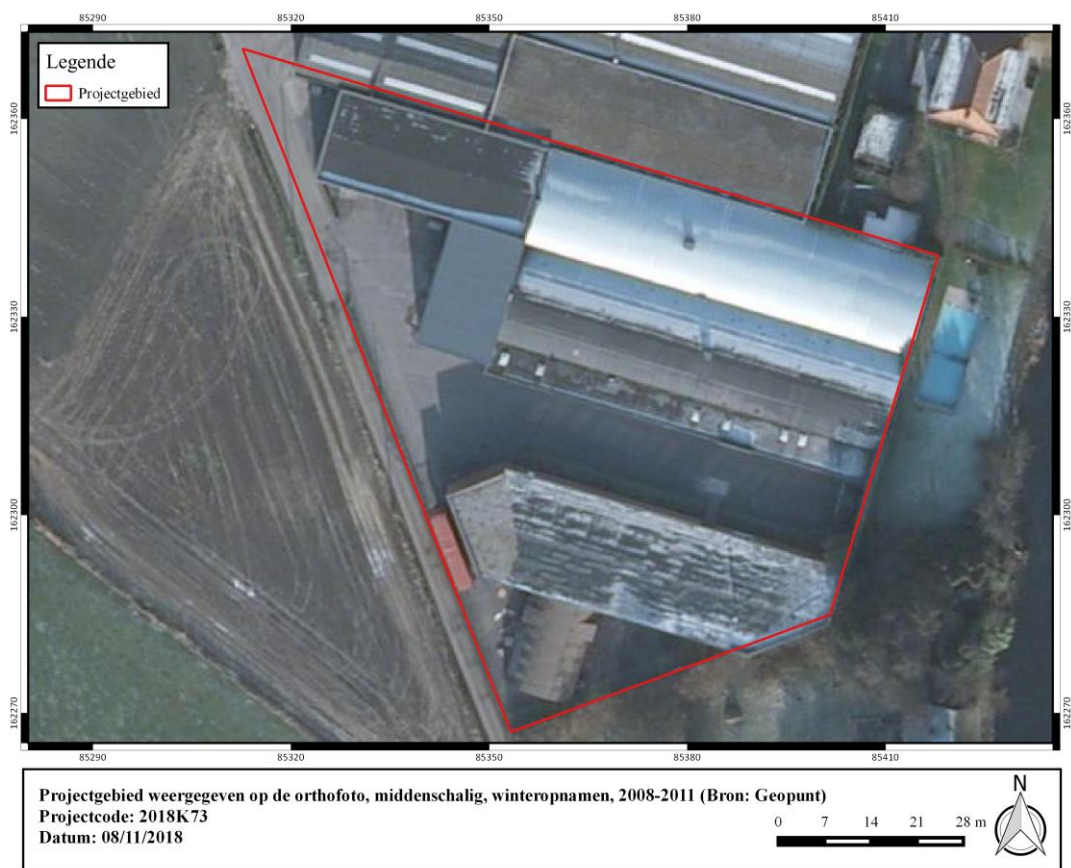
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).



Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).



Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).



Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).



Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de inrichting van een ruim aantal KMO-eenheden aan de Steenbakkerstraat te Avelgem. Het plangebied is ca. 5979 m² groot en wordt heden quasi integraal ingenomen door de gebouwen van een voormalig textielbedrijf. Deze infrastructuur wordt in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in het Scheldebekken. Het plangebied is gelegen aan de buitenbocht van een oude Schelde-meander. De Quartairgeologische kaart geeft dan ook ter hoogte van het plangebied een profielopbouw weer van Holocene fluviatiele afzettingen die rusten op de Pleistocene sequentie. De mogelijkheid bestaat dat in deze rivierafzettingen afgedekte, organische stabilisatiehorizonten aanwezig zijn. De bodemkaart geeft ter hoogte van het plangebied een natte, colluviale bodem weer (Adp). In het noorden van het plangebied is een alluviale kleibodem gekarteerd (Edpz). Binnen dit natte afzettingmilieu kunnen tijdens drogere perioden vegetatiehorizonten ontstaan zijn die vervolgens terug zijn afgedekt door overstroming of kunnen archeologisch relevante niveaus zijn afgedekt bij doorbraak van de meander (zgn. crevasse-afzettingen) en aldus afgedekt zijn. In eerste instantie dient een landschappelijk bodemonderzoek na te gaan of er afgedekte artefactensites aanwezig kunnen zijn binnen de contouren van het plangebied. Het landschappelijk bodemonderzoek dient eveneens na te gaan welke impact de huidige bebouwing en geplande sloopwerken hebben gehad op het bodemarchief.

Cartografische bronnen wijzen op een ruraal karakter van de omgeving. Op de Ferrariskaart is duidelijk aangegeven dat het terrein deel uitmaakt van een complex natte weiden langs de Schelde. In de nabije omgeving van het plangebied is geen bebouwing afgebeeld. Wel is een weg net ten noorden van het plangebied afgebeeld. Op 19^e-eeuws kaartmateriaal valt de langgerekte, smalle vorm van de kavels op. Dergelijke perceelsvorm kan indicatief zijn voor een ontginning in het verleden, hetzij van veen of in dit geval mogelijk van klei. Het toponiem 'Steenbakkersstraat' doet het laatste vermoeden. Dit laatste impliceert natuurlijk ook de aanwezigheid van baksteenovens in de nabije omgeving. De orthofotosequentie geeft quasi geen evolutie weer binnen de contouren van het plangebied sinds begin de jaren '70 van vorige eeuw. Het terrein wordt op heden nog steeds ingenomen door de productiegebouwen van een textielverwerkend bedrijf.

Op het plangebied of de directe omgeving zijn geen archeologische waarden gekend. Ongeveer 750 m ten westen van het plangebied werd bij een opgraving aan de Huttegemstraat in 2011 bewoningssporen uit de vroeg-Romeinse periode onderzocht. Daarnaast werden twee fragmenten vuursteen gerecupereerd (CAI 210173). Verder naar het noordwesten, op hoger gelegen terreinen aan de Hoogstraat, werden resten uit de late ijzertijd aangesneden (CAI 164800). Overige gekende waarden op het kaartbeeld van de CAI betreffen enerzijds cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse infrastructuur, anderzijds gekende waarden van recuperatie van lithisch materiaal bij verschillende veldkarteringen.

Concreet is er ter hoogte van het plangebied een trefkans inzake vondsten- en sporenarcheologie. In eerste instantie dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw, bewaringscondities en verstoringsgraad te evalueren. Indien de bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites gunstig zijn is een archeologische boorcampagne noodzakelijk, eventueel aangevuld met proefputten. Mocht uit het landschappelijk bodemonderzoek blijken dat de impact op het bodemarchief door de aanwezige bebouwing of eventuele ontginningen beperkt zijn is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk. Hoewel het terrein in het verleden vermoedelijk te nat was voor bewoning bestaat het



vermoeden dat in de ondergrond nog sporen van baksteenovens of andere artisanale activiteiten in de ondergrond bewaard zijn.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.



